

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

**2026-YIL / SENTABR /
9-SON, III-QISM**

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
III-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

DUAL TA'LIM ASOSIDA TEXNIKA FANLARINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH: ELEKTR ENERGETIKASI TA'LIMI MISOLIDA.....	14
Zoxidov Ikboljon Zokirjonovich	
KICHIK BIZNESDA RAQAMLI MARKETING VOSITALARINING SAVDO HAJMINI OSHIRISHDAGI IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	20
Raxmonova Feruza Musakulovna	
MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT ARALASHUVINING IQTISODIY ASOSLARI	27
Yerjanov Shohrux Kabil o'g'li	
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ РИСКОВ НА ПРОДОВОЛЬСТВЕННУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	34
Нуруллаева Гулнара Коптлеуовна	
KORPORATIV BOSHQARUVDA NOMOLIYAVIY HISOBOT TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	39
Akmaljon Valijonov	
BYUDJET TASHKILOTLARIDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINING HISOB, NAZORAT VA ICHKI AUDIT OBYEKTI SIFATIDAGI IQTISODIY MAZMUNI	43
Abdulazizov Aziz Anvar o'g'li	
MAMLAKATIMIZ KOMPANIYALARI BOSHQARUV JARAYONLARIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI MUAMMOLAR.....	49
To'ychiboyev Nozimjon Soliyevich	
TIJORAT BANKLARIGA KAPITAL BOZORI ORQALI INVESTITSIYALARNI JALB QILISH YO'LLARI.....	58
Qurbonova Vazira Ravshan qizi	

TIJORAT BANKLARIGA KAPITAL BOZORI ORQALI INVESTITSİYALARNI JALB QILISH YO'LLARI

Qurbonova Vazira Ravshan qizi

Aniq va Ijtimoiy fanlar universiteti, "Iqtisodiyot" kafedrası assistent-o'qituvchisi

e-mail: vaziraravshanovna@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada tijorat banklarining moliyaviy resurs bazasini kapital bozori instrumentlari hisobidan kengaytirish masalalari tadqiq etilgan. O'zbekiston bank tizimining kapitallashuv darajasi, passivlar tarkibi va moliyalashtirish manbalarining diversifikatsiya holati 2022–2026-yillar kesimida tahlil qilingan. Ulushli va qarz instrumentlarining bank kapitaliga ta'sir mexanizmi tizimlashtirilgan hamda ularning qiyosiy tavsifi ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, mamlakat banklari passivlarida chiqarilgan obligatsiyalarning ulushi 3,8 foizni tashkil etmoqda va bu ko'rsatkich rivojlanayotgan bozorlar o'rtacha darajasidan sezilarli past. Muallif tomonidan bank kapitalini kapital bozori orqali oshirishning bosqichma-bosqich modeli hamda mavjud institutsional to'siqlarni bartaraf etishga qaratilgan takliflar asoslangan.

Kalit so'zlar: tijorat banki, kapital bozori, bank kapitali, IPO, korporativ obligatsiya, yevroobligatsiya, subordinar qarz, AT1 instrumentlari, kapital monandligi, fond birjasi, xususiyashtirish, institutsional investorlar.

Аннотация. В статье исследуются вопросы расширения финансовой ресурсной базы коммерческих банков за счёт инструментов рынка капитала. Проанализированы уровень капитализации банковской системы Узбекистана, структура пассивов и степень диверсификации источников фондирования за 2022–2026 годы. Систематизирован механизм воздействия долевого и долгового инструментов на капитал банка, разработана их сравнительная характеристика. По результатам исследования доля выпущенных облигаций в пассивах банков страны составляет 3,8 процента, что существенно ниже среднего уровня развивающихся рынков. Автором обоснована поэтапная модель наращивания банковского капитала через рынок капитала и предложены меры по устранению существующих институциональных барьеров.

Ключевые слова: коммерческий банк, рынок капитала, банковский капитал, IPO, корпоративная облигация, еврооблигация, субординированный долг, инструменты AT1, достаточность капитала, фондовая биржа, приватизация, институциональные инвесторы.

Abstract. The article examines the ways of expanding the financial resource base of commercial banks through capital market instruments. The capitalisation level of the Uzbek banking system, the structure of its liabilities and the degree of funding diversification are analysed for the period 2022-2026. The mechanism through which equity and debt instruments affect bank capital is systematised and their comparative assessment is developed. The findings show that issued bonds account for only 3.8 per cent of the liabilities of domestic banks, considerably below the average level observed in emerging markets. The author substantiates a stage-by-stage model of raising bank capital through the capital market and puts forward measures aimed at removing the existing institutional barriers.

Key words: commercial bank, capital market, bank capital, IPO, corporate bond, eurobond, subordinated debt, AT1 instruments, capital adequacy, stock exchange, privatisation, institutional investors.

KIRISH

Iqtisodiyotning yuqori sur'atlarda o'sishi bank tizimidan kengayib boruvchi kredit salohiyatini, demak barqaror kapital bazasini talab qiladi. O'zbekistonda bank kapitalini oshirishning an'anaviy manbalari - foydani kapitallashtirish, byudjet va Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi mablag'lari - o'z imkoniyati chegarasiga yaqinlashmoqda, bank tizimini xususiyashtirish va raqobat muhitini shakllantirish bo'yicha qabul qilingan hujjatlar esa banklarni kapital bozorining faol ishtirokchisiga aylantirishni ko'zda tutadi. Mavzuning dolzarbligini 2026-yil may oyida O'zbekiston Milliy investitsiya fondining (UzNIF) London va Toshkent fond birjalarida bir vaqtda o'tkazilgan, mamlakat tarixidagi ilk xalqaro ommaviy joylashtirishi yanada kuchaytiradi - bu tranzaksiya mahalliy emitentlar, jumladan tijorat banklari uchun xalqaro institutsional investorlar bilan ishlash amaliyotini shakllantirdi. Shu bois tijorat banklariga kapital bozori orqali investitsiyalarni jalb qilish yo'llarini ilmiy asoslangan tarzda tizimlashtirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotning maqsadi - tijorat banklarining kapital bozori instrumentlari orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlarini baholash, mavjud to'siqlarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Bank kapitalining tarkibi masalasi moliya nazariyasida uzoq yillik munozara predmeti hisoblanadi. F. Modilyani va M. Millerning kapital tarkibi nazariyasiga ko'ra mukammal bozor sharoitida firma qiymati moliyalashtirish

tuzilmasiga bog'liq emas, biroq soliq qalqoni, bankrotlik xarajatlari va axborot asimmetriyasi bu neytrallikni buzadi; S. Mayers va N. Maylufning "ierarxiya nazariyasi" (pecking order theory)ga ko'ra emitentlar avvalo ichki manbalarni, so'ngra qarz instrumentlarini va faqat oxirgi navbatda aksiya emissiyasini tanlaydi - chunki yangi aksiya chiqarish bozorga salbiy signal beradi [1; 2]. D. Daymond va R. Rajan, shuningdek A. Berger, R. Herring va G. Segyo bank kapitalining o'ziga xosligini, uning bozor va regulyativ talab kesishmasida shakllanishini asoslasi, R. Gropp va F. Xayder yirik banklar kapital tuzilmasining nomoliyaviy korporatsiyalarnikiga o'xshash omillarga bo'ysunishini, A. Admati va M. Xellvig esa yuqori kapitalning kreditlashni qimmatlashtirmasligi va tizimli barqarorlikni oshirishini isbotlaydi [3-6].

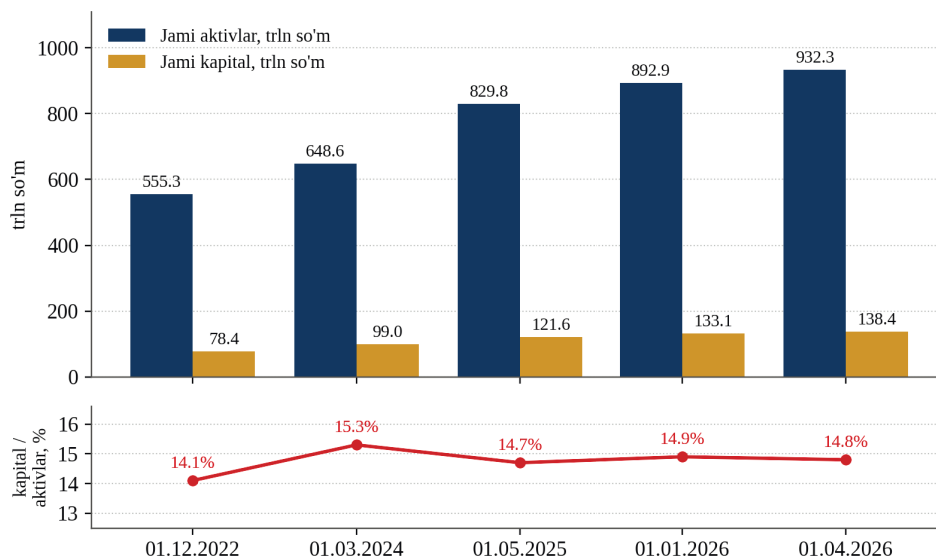
R. Levin hamda A. Demirguch-Kunt va V. Maksimovichning tadqiqotlari kapital bozorining chuqurlashuvi rivojlanayotgan mamlakatlarda korxonalar uchun uzoq muddatli moliyalashtirishga kirish imkonini kengaytirishini ko'rsatadi [7; 8] - bu xulosa bank sektori uchun ham to'liq amal qiladi. Mahalliy iqtisodchilardan I. Xushvaqov va S. Nomozov banklarning obligatsiyalar va fond bozoridagi ishtirokini tahlil qilib, ularning ulushi ortib borayotganini, biroq emissiyalarning tor doiradagi yirik banklar bilan cheklanib qolayotganini qayd etadi [9; 10]. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda kapital bozori instrumentlarining bank regulyativ kapitaliga ta'sir mexanizmi yetarlicha tizimlashtirilmagan, mazkur maqola ana shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ilmiy abstraksiya, tizimli va qiyosiy tahlil, guruhlash, statistik dinamik qatorlar hamda grafik tahlil usullaridan foydalanilgan. Axborot bazasi sifatida O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining statistik ma'lumotlari, Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazining hisobotlari, "Toshkent" respublika fond birjasi va emitentlarning oshkor qilingan ma'lumotlari hamda Fitch Ratings agentligining tahliliy hisobotlari xizmat qildi. Tahlil qamrovi 2022-yil dekabr - 2026-yil aprel oralig'ini o'z ichiga oladi. Bank passivlari tarkibi bo'yicha ko'rsatkichlar 2022 va 2024-yillarning yakuniy holatlari kesimida qiyoslangan, kapitalning aktivlarga nisbati esa muallif tomonidan hisob-kitob yo'li bilan aniqlangan.

TAHLIL VA NATIJALAR

1. Bank tizimining kapitallashuv holati. So'nggi to'rt yilda O'zbekiston bank tizimi barqaror o'sish namoyish etdi: 2026-yil 1-aprel holatiga jami aktivlar 932,3 trln so'mni (76,3 mlrd AQSh dollari) tashkil etib, 2022-yil dekabr holatiga nisbatan 1,7 barobar oshdi, jami kapital esa 78,4 trln so'mdan 138,4 trln so'mga yetdi (1-rasm). Kapitalning aktivlardagi ulushi 14,1-15,3 foiz oralig'ida barqaror saqlanib qolgan, biroq bu barqarorlikning asosiy manbai davlat ishtirokidagi banklarga yo'naltirilgan byudjet va jamg'arma mablag'lari hamda foydani kapitallashtirish bo'lib, bozor manbalari ikkinchi darajali rol o'ynagan. 2025-yil holatiga tijorat banklarida aktivlarning kapital bilan ta'minlanganlik darajasi 16,2 foizni tashkil etgan bo'lsa, bank bo'lmagan moliyaviy tashkilotlarda bu ko'rsatkich 50,9 foizga yetgan, bu esa kapital bozori salohiyatidan hali to'liq foydalanilmayotganini ko'rsatadi (1-rasm).

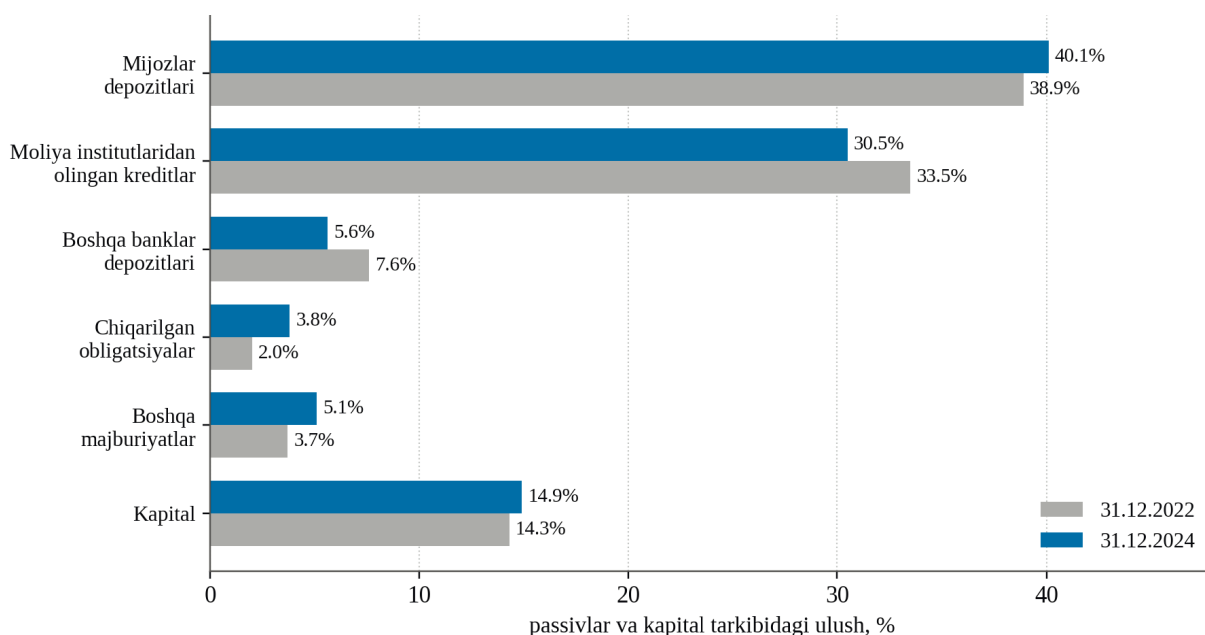
1-rasm. O'zbekiston bank tizimi 2022–2026-yillarda jami aktivlari, kapitali va kapitalning aktivlardagi ulushi dinamikasi

Manba: Markaziy bank va Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Rasmdan ko'rinib turibdiki, 2022-yil dekabridan 2026-yil aprelgacha bo'lgan davrda bank tizimining jami aktivlari deyarli 1,7 barobarga (555,3 trln so'mdan 932,3 trln so'mgacha), jami kapital esa qariyb 1,8 barobarga (78,4 trln so'mdan 138,4 trln so'mgacha) oshgan. Shunga qaramay, kapitalning aktivlardagi ulushi butun davr mobaynida 14,1–15,3 foiz doirasida deyarli o'zgarishsiz qolgan – bu kapitalning o'sishi asosan aktivlar hajmi ortishiga proporsional tarzda, ya'ni bozor manbalari emas, balki an'anaviy ichki manbalar hisobiga ta'minlanganidan dalolat beradi.

2. Resurs bazasi va kapital bozori instrumentlari. 2022-2024-yillar kesimida chiqarilgan obligatsiyalarning tijorat banklari passivlaridagi ulushi 2,0 foizdan 3,8 foizga, ya'ni qariyb ikki barobar oshdi (2-rasm). Nisbiy o'sish sezilarli bo'lsa-da, mutlaq daraja hamon past: rivojlanayotgan bozorlarning ko'pchiligida bu ko'rsatkich 8-15 foiz oralig'ida. Bank tizimida davlat ulushi ham yuqorilgicha qolmoqda: 36 ta bankdan 9 tasiga jami aktivlarning 65,4 foizi va jami kapitalning 61,1 foizi to'g'ri keladi, bu esa emitentlarning moliyaviy boshqaruv mustaqilligini va kapital bozoridagi faolligini obyektiv ravishda cheklashi mumkin (2-rasm).

2-rasm. Tijorat banklari passivlari va kapitali tarkibidagi 2022–2024-yillardagi o'zgarishlar, foizda

Manba: "O'zKDB bank" AJ tahliliy hisobotlari ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Diagramma ma'lumotlariga ko'ra, 2022–2024-yillar mobaynida bank passivlari tarkibida mijozlar depozitlarining ulushi (38,9%dan 40,1%gacha) va kapitalning ulushi (14,3%dan 14,9%gacha) birmuncha o'sgan, moliya institutlaridan olingan kreditlar ulushi esa qisqargan (33,5%dan 30,5%gacha). Chiqarilgan obligatsiyalarning ulushi 2,0 foizdan 3,8 foizgacha, ya'ni deyarli ikki barobarga oshgan bo'lsa-da, u passivlar tarkibida hamon eng kichik komponentlardan biri bo'lib qolmoqda – bu banklarning resurs bazasini kengaytirishda qarz qimmatli qog'ozlaridan foydalanish salohiyati hali to'liq ishga solinmaganini ko'rsatadi.

Tijorat banki kapital bozoriga ulushli (kapital) va qarz instrumentlari orqali chiqishi mumkin; ularning bank balansi va regulyativ kapitaliga ta'siri turlicha bo'lgani sababli tanlov bankning strategik maqsadidan kelib chiqishi kerak. Xususan, agar bankning asosiy muammosi kapital monandligi bo'lsa, ulushli instrumentlar yoki AT1 tipidagi vositalar afzal; agar muammo muddatlar tafovuti bo'lsa, uzoq muddatli obligatsiyalar samaraliroq. Muhim me'yoriy yangilik sifatida Markaziy bank Boshqaruvining 2025-yil 2-oktabrdagi qarori muddatsiz imtiyozli aksiyalarni qo'shimcha 1-darajali kapital tarkibiga kiritish tartibini aniq belgiladi, bu banklarga ovoz beruvchi aksiyalar ulushini suyultirmasdan kapitalni oshirish imkonini yaratdi.

3. Amaliyot va asosiy to'siqlar. Mamlakatda 36 ta tijorat bankidan atigi to'rt-beshtasi xalqaro bozorga chiqqan, 2025-yilgacha esa barcha joylashtirishlar qarz instrumentlaridan iborat bo'lgan. Vaziyatni tubdan o'zgartirishi mumkin bo'lgan asosiy hodisa - Uznif fondining 2026-yil mayida London va Toshkent fond birjalarida o'tkazilgan IPO'si: 31 foizlik paket 603,6 mln dollarga sotilib, investorlar talabi taklif hajmidan to'rt barobar oshdi. "O'zsanoatqurilishbank" ning 30 foizlik davlat ulushi Uznif ixtiyoriga o'tkazilib, bank xususiyashtirish dasturining asosiy ob'ekti sifatida belgilandi. Shu bilan birga, eng yuqori rentabellikka ega banklar (Hamkorbank - 32,0%, "Ipak yo'li banki" - 28,7%, Kapitalbank - 24,5%) nisbatan kichik hajmdagi xususiy banklar bo'lib, yirik davlat

banklarining rentabelligi past (Agrobank va Asakabank - 0,6%) - demak kapital bozoriga chiqish strategiyasi banklarning ikki guruhi uchun tamoyilan farqli bo'lishi zarur.

Tahlil natijasida tijorat banklarining kapital bozoriga chiqishini cheklovchi to'rt guruh to'siq aniqlandi. Ta'kidlash joizki, so'nggi yillarda bu to'siqlarning bir qismini bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar - "Toshkent" fond birjasida xorijiy valyutada obligatsiyalar chiqarishga ruxsat berish va ingliz huquqi asosida faoliyat yurituvchi Toshkent xalqaro moliya markazi to'g'risidagi konstitutsiyaviy qonunning qabul qilinishi - allaqachon ko'rilmogda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston bank tizimida kapitalning aktivlarga nisbati 14-15 foiz darajasida barqaror saqlanib turgan bo'lsa-da, bu barqarorlik asosan byudjet manbalari va foydani kapitallashtirish hisobiga ta'minlanmogda - kapital bozori hozircha ikkinchi darajali rol o'ynaydi (obligatsiyalar ulushi - 3,8 foiz). Mamlakat banklarining xalqaro kapital bozorida tajribasi tor doiradagi yirik davlat banklari bilan cheklangan, biroq "O'zsanoatqurilishbank"ning AT1 emissiyasi va UzNIF fondining IPO'si bu amaliyotni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqdi. Banklarning kapital bozoriga chiqish strategiyasi ular guruhiga qarab tabaqalashtirilishi zarur: yuqori rentabellikka ega xususiy banklar uchun ommaviy taklif, yirik davlat banklari uchun avval transformatsiya va mayda paketni joylashtirish, kichik banklar uchun esa milliy bozordagi obligatsiya emissiyasi maqsadga muvofiqdir.

Yuqoridagilardan kelib chiqib quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1) banklarni kapital bozoriga bosqichma-bosqich olib chiqishning uch pog'onali modelini joriy etish: birinchi bosqichda milliy bozorda korporativ obligatsiya emissiyasi, ikkinchi bosqichda subordinar yoki AT1 instrumentlari, uchinchi bosqichda ommaviy taklif;

2) xususiylashtirilishi rejalashtirilgan har bir davlat bankida nazorat paketini sotishdan oldin 15-25 foizlik mayda paketni fond birjasida majburiy joylashtirish talabini belgilash;

3) muddatsiz imtiyozli aksiyalar va subordinar obligatsiyalar bo'yicha standartlashtirilgan emissiya hujjatlari namunasini ishlab chiqish hamda pensiya va sug'urta zaxiralarning bank obligatsiyalariga joylashtirish limitlarini kengaytirish;

4) Toshkent xalqaro moliya markazi platformasida bank emitentlari uchun soddalashtirilgan listing rejimini yaratish va ikki tomonlama listing amaliyotini kengaytirish.

Ushbu chora-tadbirlarning kompleks amalga oshirilishi tijorat banklari passivlarida obligatsiyalar ulushini o'rta muddatli istiqbolda 8-10 foizgacha yetkazish, kapital monandligi zaxirasini kengaytirish va shu orqali iqtisodiyotning kredit resurslariga bo'lgan talabini barqaror qondirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Modigliani, F. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment / F. Modigliani, M. H. Miller // The American Economic Review. – 1958. – Vol. 48, No. 3. – P. 261–297.
2. Myers, S. C. Corporate Financing and Investment Decisions when Firms have Information that Investors do not Have / S. C. Myers, N. S. Majluf // Journal of Financial Economics. – 1984. – Vol. 13, No. 2. – P. 187–221.
3. Diamond, D. W. A Theory of Bank Capital / D. W. Diamond, R. G. Rajan // The Journal of Finance. – 2000. – Vol. 55, No. 6. – P. 2431–2465.
4. Berger, A. N. The Role of Capital in Financial Institutions / A. N. Berger, R. J. Herring, G. P. Szegö // Journal of Banking & Finance. – 1995. – Vol. 19, No. 3–4. – P. 393–430.
5. Gropp, R. The Determinants of Bank Capital Structure / R. Gropp, F. Heider // Review of Finance. – 2010. – Vol. 14, No. 4. – P. 587–622.
6. Admati, A. The Bankers' New Clothes: What's Wrong with Banking and What to Do about It / A. Admati, M. Hellwig. – Princeton : Princeton University Press, 2013. – 398 p.
7. Levine, R. Bank-Based or Market-Based Financial Systems: Which is Better? / R. Levine // Journal of Financial Intermediation. – 2002. – Vol. 11, No. 4. – P. 398–428.
8. Demirgüç-Kunt, A. Funding Growth in Bank-Based and Market-Based Financial Systems / A. Demirgüç-Kunt, V. Maksimovic // Journal of Financial Economics. – 2002. – Vol. 65, No. 3. – P. 337–363.
9. Xushvaqov, I. M. Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati / I. M. Xushvaqov // Iqtisodiyot va ta'lim. – Toshkent, 2023. – № 4. – B. 118–125.
10. Nomozov, S. Tijorat banklarining fond bozorida ishtiroki / S. Nomozov // International Finance and Accounting. – Toshkent : TDIU, 2025. – № 2.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>